

Strokovni svet za
izvrševanje kazenskih sankcij
Dragan Petrovec

Ljubljana, 17. decembra, 2009.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRŠTVO ZA PRAVOSODJE
LJUBLJANA, Župančičeva 3

Ministrstvo za pravosodje
Minister
Aleš Zalar

Prejeto: 21. 12. 2009	Sig. z.: 03301
Šifra zadeve: 720-136/2009	Pril:
	Vred:

Poročilo o delu v ZPKZ Dob in na Generalni upravi za izvrševanje kazenskih sankcij

Po uvodnem sestanku v zaporu na Dobu (minister za pravosodje s sodelavci, člani sveta, predstavniki obsojencev) sem zapore obiskal še trikrat, 30. septembra, 6. oktobra in 3. novembra. Z obsojenimi in z osebjem sem se pogovarjal približno pet ur vsakokrat. Dne 24. novembra smo se srečali na podobno dolgem razgovoru z delavci Generalne uprave za izvrševanje kazenskih sankcij.

Pomembnejše ugotovitve:

1. Dob

Del problemov, ki so jih predstavili obsojenci, je bil povezan s posamičnimi primeri, ki smo jih poskušali tako tudi reševati. Pri tem sem pogosto poudarjal, da sestanki niso namenjeni temu, da bi reševali primere vsakega posameznika, čeprav smo poskušali delovati tudi na tak način, zlasti kadar se nam je zdelo, da kakšna težava zasluži še posebno pozornost. Poskušali smo usmeriti pozornost na skupne probleme, kar nam je delno uspelo. Med drugim je bila težava tudi v tem, da so predstavniki obsojenih v ospredje postavljali lastne in ne toliko skupnih stisk. Najbrž smo bili tudi zato priče odzivom nekaterih obsojencev, da izbrani obsojenci niso predstavniki vseh in da ne morejo govoriti v imenu vseh.

Eden izmed najopaznejših problemov je prostorska stiska. Prenapolnjenost nekaterih zavodov je očitna. **V pogovorih z obsojenimi pa smo prišli do sklepa, ki so ga potrdili tudi obsojenci sami, in sicer da bi tudi prostorsko stisko dosti lažje prenašali, če bi imeli več ugodnosti, zlasti izvenzavodskih.**

Na sestanku z osebjem se je potrdilo, da je politika dajanja ugodnosti razmeroma restriktivna. Po mnenju osebja bi lahko kar nekaj obsojencev spuščali domov, ne da bi se bali ponovitve kaznivega dejanja.

Težave na strani osebja so zlasti v fluktuaciji delavcev, saj se mnogi preselijo v Ljubljano, takoj ko je mogoče. Še večja težava je preobremenitev določenih strokovnih profilov glede na število obsojenih.

2. Generalna uprava

Najbolj dragocene podatke smo dobili iz pravkar opravljene ankete, ki jo je naredil v.d. direktorja Dušan Valentinčič. Iz nje med drugim izhaja, da direktorji zavodov ugotavljajo

- da je generalna uprava (GU) neodzivna na predloge in težave zavodov
- da je GU neinformirana o dogajanju v zavodih
- da ni razprav o strokovnih vprašanjih
- da so strokovni aktivni brez »kompasa« in povezave s kolegijem

Zaposleni na GU ugotavljajo podobno:

- da se ne izvaja osnovno poslanstvo uprave (vodenje, podpora, razvoj, nadzor)
- da sta vodenje in organizacija dela neustrezna
- da je preveč vodij in premalo koordinacije
- da se prepočasi odziva na predloge in dogajanja po zavodih.

V pogovoru z delavci GU se je marsikaj od teh navedb potrdilo. Med drugim se je pokazalo, da psiholog na Generalni upravi še nikoli ni slišal za številne pritožbe zoper psihologinjo na Dobu (ena od resnejših pritožb obsojencev članom strokovnega sveta). Prav tako se je pokazalo, da se na GU le del zadev rešuje timsko, o določenih zadevah pa odločajo posamezniki. O neki konkretni zadevi smo čez nekaj dni člani sveta dobili izčrpno informacijo o postopku in odločitvi. Vendar je bilo pojasnilo spisano v skrajno birokratski maniri, kjer se je le utemeljevala odločitev na prvi in kasneje njena potrditev tudi na drugi stopnji. Nikjer ni bilo mogoče zaslediti tehtnega vsebinskega razpravljanja o argumentih, ki so govorili v prid obsojenemu in v čemer ga je podprl tudi zavod, ki je priporočil njegovo premestitev.

Delavci GU tudi opažajo, da je politika podeljevanja ugodnosti v različnih zavodih različna, ponekod zaostrena brez pravega razloga, vendar se tega problema še ne lotevajo.

3. Varuh človekovih pravic

Dne 25. novembra 2009 je Generalna uprava prejela dopis Varuha človekovih pravic, v katerem Varuh opozarja na nekatere nepravilnosti, ki se dogajajo v zaporu na Dobu. Konkretno gre za neenakopraven režim obsojencev pri nakupih in za kršitve pravic v zvezi s pooblaščenici.

Predlogi:

Razmere, kakršne potrjuje anketa, ki jo je izvedel v.d. generalnega direktorja, so večinoma znane že dolga leta, zagotovo od leta 2000 dalje, ko je bila opravljena zadnja raziskava Inštituta za kriminologijo o klimi v slovenskih zaporih. Nanje smo opozarjali raziskovalci, ki smo izvajali raziskovalne projekte, pridružili pa so se nam z enako kritičnimi rezultati tudi kolegi z Inštituta za civilizacijo in kulturo, ki so opravili enako raziskavo leta 2006. Vendar v vseh teh letih nihče ni jemal teh ugotovitev dovolj resno, da bi se v zavodih razmere izboljšale. Pogosto se je dogajalo prav nasprotno (ukinitvev Radovljice kot enega

najboljših zaporov v Sloveniji z vidika obravnave obsojenih oseb; uvajanje represivne zakonodaje na področju kaznovanja in izvrševanja kazenskih sankcij).

Predlogi so lahko razumljivi, a po izkušnjah težko uresničljivi. Odpraviti je treba enega za drugim komunikacijske kratke stike in vzpostaviti timsko delo. Pred tem je treba opredeliti temeljna načela izvrševanja kazenskih sankcij. Naprej je na vrsti Generalna uprava. Ob tem je treba ugotoviti, kakšne specifične vrednote na področju kaznovanja in izvrševanja kazenskih sankcij zagovarjajo uslužbenci GU IKS. Enako velja za sektor za izvrševanje kazenskih sankcij, čeprav je videti, da ima manj vpliva na tekočo problematiko izvrševanja sankcij, vendar s svojimi stališči utegne dovolj močno vplivati tudi na delo GU. Z vidika organizacije dela na področju IKS pa se mi zdi nek vzporeden organ oz. služba kot je sektor povsem nepotreben.

Razmisliti je treba o organiziranosti dela na GU. Iz spremljanja dogodkov v preteklosti mi je dobro znano, da so se tam zaposlovali tudi ljudje, ki jih je bilo treba nekako rešiti iz konfliktnih situacij in jim zagotoviti delo v drugem okolju. Vsebinske potrebe po njihovi namestitvi ni bilo.

Šele po reševanju teh problemov se lahko posvetimo posameznim zavodom na tak način, da si lahko obetamo korenitejše in dolgotrajne spremembe. Brez učinkovite in enotno uglasene Generalne uprave ni mogoče pričakovati sprememb v zaporih.

To seveda ne pomeni, da ne bi mogli in morali odpravljati konkretnih ugotovljenih problemov na Dobu, vendar tamkajšnji zapor, enako kot drugi, potrebuje stalno sodelovanje s kompetentno upravo, če želimo zaporske razmere ustrezno obvladovati na daljši rok.

Kot prioriteto nalogo je treba reševati prezasedenost v Ljubljani in na Dobu. Upoštevati je treba pripombo, ki jo je dal v.d. direktorja GU Valentinčič Dušan. Opozoril je namreč, da ne moremo mehanično preseljevati obsojenih iz 200 odstotno prenapolnjenega zapora v tiste, kjer je statistično le 90 ali 100 odstotna zasedenost. V nekaterih zaporih je že 150 odstotna zasedenost nemogoča oziroma neizvedljiva.

Vendar bi se dalo po mojem mnenju s skrbno presojo še vedno olajšati razmere na Dobu in v Ljubljani s prerazporeditvijo in z iskanjem alternativnih rešitev (kot je na primer nova lokacija v bližini Doba, kjer se pravkar ureja oddelek). Ob tem naj prenesem opozorilo M. Čandra, da je na Rogozi neizkoriščenih precej prostih mest. V marcu 2008 je bila izdelana analiza možnosti dodatnih kapacitet na Rogozi, ki bi jih pridobili z razmeroma skromno investicijo v obstoječe objekte. Po besedah nekaterih delavcev zaporov, tudi vodje sindikata, prav tako ni nemogoča ponovna vzpostavitev radovljiškega zapora. To možnost bi morali preveriti.

Konkretna usmeritev:

Dob: poskrbeti za zaposlitev ustreznih strokovnih delavcev (psihologov, pedagogov...).

Organizirati sestanek strokovnih delavcev vseh oddelkov in si postaviti temeljni cilj: ustvariti odprti ali polodprti režim za kar največje število obsojenih. Ker seveda ne gre za tehnični ampak vsebinski ukrep, mora taki odločitvi slediti intenzivno delo z obsojenimi in prav tako intenzivna supervizija.

Že dolgo je znano, da je odpiranje zaporov in s tem ustvarjanje odprtih ali polodprtih oddelkov dosti bolj odvisno od osebja, njegovih vrednot in strokovne usposobljenosti kot pa od obsojencev.

*GU: ugotoviti, v katere zavode je mogoče namestiti določeno število obsojencev z Doba. Razmisliti o razširitvi Rogoze na podlagi že izdelane analize.
Vzpostaviti redne (sprva najbrž mesečne) oblike sodelovanja z zavodi (tako imenovani aktivni posamičnih služb – socialni, psihološki, pazniški ...).*

*V prihodnjem letu se pripravlja sprejem zakona o socialnem podjetništvu, ki je lahko pomembna pomoč za obsojene, če nimajo urejene zaposlitve po prestajanju kazni.
Generalna uprava bi se morala povezati z vodjem projekta in prek zaporov o tem obvestiti pristojne centre za socialno delo za skupno delovanje pri postpenalni pomoči.*

Problem, o katerem je treba temeljito razmisliti in ki je še najbolj v pristojnosti ministra za pravosodje:

Mnogi od delavcev, vključno z sedanjim vršilcem dolžnosti direktorja, so bili na Generalni upravi in v sektorju za izvrševanje kazenskih sankcij v letih, ko so se ugotavljale kritične razmere v zavodih in na Generalni upravi, ki je odgovorna zanje. Vendar se v preteklosti (zadnjih deset let) kljub mnogim opozorilom nič ni spremenilo na bolje. Nesporno kvalitetnim raziskavam, tudi različnih izvajalcev, ki so vsi ugotavljali enako kritično stanje, so vsi odgovorni poskušali jemati kredibilnost. Večina stvari je šla na slabše, čeprav tudi po zaslugi kaznovalne politike, ki pa ji je politika izvrševanja kazenskih sankcij le sledila in dodajala svoje pritiske, namesto da bi vsaj poskušala blažiti razmere.

Zato ob pretežno nespremenjeni kadrovske zasedbi ne vidim dosti možnosti za uresničevanje sprememb, če si za spremembe začrtamo takojšnje reševanje nakopičenih težav in predvsem humanejše izvrševanje kazenskih sankcij.

Dragan Petrovec

